

Projekt

Historie a současnost těžby a zpracování železa na Třeboňsku

Dobývání železné rudy - vzpomínky pamětníka z Mladošovic

Okolo roku 1830 se ve zdejší krajině začala dobývat železná ruda. Dobývání prováděla 4 podnikatelstva: z Chlumu, Francisthalu, Benešova a Nové Bystřice. Každý podnikatel měl svůj rajón a vydobytá ruda pak se vozila na vozech do těch míst. Nejdřív se kutalo ve vesnici samé po sádkách nyní Karla Vacha č.5, Jirgalů č. 38, Holubů č. 7, jakož i po druhé straně, např. Podoláků č. 18, později v polích „na vejhoně“ (1855), v „Ježkách“, okolo kojákovské cesty a kolem celé vesnice. Také u Petrovic (v Cikánově), u Lhoty a Kojákovíc se ruda dobývala. V lesích lhoteckých dosud velké haldy země ukazují ta místa.

Žíla rudná šla klikatě nahoru i dolů, místem byla až $\frac{3}{4}$ metru silná. V okolí Mladošovic byla ruda žlutá, k Petrovicům černá.

Dolování dělo se následujícím způsobem: kopala se čtyřhranná díra, čili „šorf“ nebo „šachta“ tak hluboká, až se přišlo na rudu. Jestliže se země sesejpalá, muselo se „cimrovat“, tj. stěny vyložit dřevem. Když se přišlo na rudnou žílu, vybrala se ruda a pak se ještě kopala do hloubky jáma „žumpa“, kamž se stahovala voda. Bylo-li vody mnoho, musela se pumpovat nahoru. Žumpa se přikryla prkny. Potom se kopalo po rudné žíle díla „vot“ velká co by sehnutý člověk prošel. Opět muselo se také cimrovat. Z votu hlavního kopaly se voty vpravo, vlevo a země vykopaná házela se vždy do prázdného. Tak se pracovalo, až se v celém okolí šachty ruda vybrala. Ve votech se svítilo svíčkama, a když se nechtěla rozhořet, musela se prorazit díra nahoru, aby tam mohl vzduch. Nakopaná ruda se vozila na kolečkách po „laufech“, tj. prknech položených na votu do šachty, kde se vytahovala ven. V každé šachtě pracovalo 6 lidí. A to 3 za dne a 3 za noci. Ten, co kopal, jmenoval se „obrhair“, druhý vozil „hair“ a třetí vytahoval rumpálem slul „hašplíř“. Vytažená ruda se sypala do dřevěných ráků na 1 kubický sáh vedle šachty, odkudž byla ornice vyházena. Tyto sáhy či hromady přijímal „hutmann“ (zde byl Popela) a přes celé dolování jedné společnosti vedl účty „štajgr“. Ve Lhotě byl štajgr Prečner (u Nováků). V polích nedaleko nynějšího hřbitova za pazdernou byla ruda mělko, proto se nekopaly šachty, nýbrž dělaly se „šramy“, tj. vyházel se příkop jisté šíře až na rudu. Když se ruda vybrala, zkopala se země vedle v téže šíři do vybraného šramu. Na farském poli zasypal se při šramování Janek Leština z Mladošovic ze Strnadů živnosti. Dolovalo se asi do roku 1862. V těchto letech bylo zde živo, neboť horníci vydělali si slušné peníze a popřáli si. Domácí lidé pak dováželi rudu na vozech do Chlumu, Benešova, Francisthalu, Nové Bystřice a vydělali si též.

Horníci mívali na den sv. Barbory svátek. Ten den přišli všichni muži do kostela. Na průvod horníků byl pěkný pohled. Byli oděni v černý oblek a sice: kalhoty úzké hojně šnůrami ozdobené, kabát perkytle delší, dole širší, v pasu přepásaný pásem a za pasem rozsvícený mosazný kahan. Na hlavě měli kašket s bílou šnůrou, vpředu s kovovým znakem.

Horníci také měli pověry: v šachtě nesmělo se hvízdát, nebo mužik bergmandl dal pohlavek.

Sedlákům za odškodněnou na polích platil se „štandbuch“, nejprve co kdo chtěl, později podle zákona třicateronásobný čistý výnos...“.

Dle vypravování starého Jirgala, 70. letého napsal František Krátký, řídící učitel v Mladošovicích v r. 1912.